

Юрій Прус,
к.е.н., доцент,
доцент кафедри економіки і бізнесу,
Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного,
м. Запоріжжя, Україна

СУЧАСНІ НАПРЯМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Актуальність дослідження. Аграрне підприємництво сьогодні функціонує в середовищі підвищеної невизначеності, де традиційні механізми управління підприємством уже не забезпечують належного рівня стійкості, конкурентоспроможності та здатності до відтворення виробничого потенціалу. Тому актуальність дослідження економічної безпеки аграрного підприємництва визначається необхідністю наукового обґрунтування сучасних підходів до виявлення, оцінювання та нейтралізації загроз, формування механізмів підвищення стійкості аграрних підприємств, забезпечення їх фінансової стабільності, виробничої безперервності, інноваційного розвитку та конкурентоспроможності.

Аналіз вітчизняної наукової літератури засвідчує, що українські дослідники розглядають економічну безпеку аграрних підприємств переважно через призму воєнних загроз, фінансової нестабільності, кадрового дефіциту, енергетичних ризиків, порушення експортної логістики, обмеженого доступу до кредитних ресурсів, ризиків втрати майна, земель і виробничих потужностей. У працях І. Охріменка, Н. Сисоліної, Г. Савеленка, І. Сисоліної, Ю. Михновецького, І. Богданюка та інших авторів економічна безпека аграрного підприємництва розглядається як комплексна система захисту ресурсного, фінансового, виробничого, кадрового, інноваційного, екологічного та управлінського потенціалу суб'єктів аграрного бізнесу.

Особлива увага приділяється необхідності формування механізмів діагностики загроз, інтегрального оцінювання рівня безпеки, управління ризиками та розроблення адаптивних стратегій розвитку аграрних підприємств. Також посилюється інституційний і стратегічний підхід: економічна безпека аграрного сектора трактується як складова національної безпеки, продовольчої незалежності та повоєнного відновлення. В дослідженнях акцентується увага на ролі держави, інвестицій, інновацій, цифровізації, агрострахування та партнерства між державою й аграрним бізнесом.

Закордонна література доповнює вітчизняні підходи ширшим баченням економічної безпеки аграрного підприємництва в контексті глобальних викликів: кліматичних змін, продовольчої нестабільності, цифрової трансформації,

енергетичного переходу, порушення міжнародних ланцюгів постачання, цінової волатильності, екологічних обмежень і необхідності сталого розвитку.

У зарубіжних наукових дослідженнях проблематика економічної безпеки аграрного підприємництва розглядається переважно не як окрема ізольована категорія, а як комплексна характеристика стійкості аграрних підприємств, фермерських господарств, кооперативів і аграрних ланцюгів постачання. Найчастіше вона розкривається через поняття фінансової безпеки, ризик-менеджменту, доступу до фінансових ресурсів, цифрової фінансової інклюзії, стійкості аграрних ланцюгів постачання, соціально-економічної захищеності фермерів та здатності аграрного бізнесу адаптуватися до ринкових, кліматичних і технологічних змін.

Аналіз зарубіжних публікацій свідчить, що економічна безпека аграрного підприємництва формується на перетині кількох наукових напрямів: управління фінансовими ризиками, розвитку аграрної кооперації, цифрової фінансової інклюзії, фінансування аграрних ланцюгів постачання, зеленого банкінгу, підприємницької активності та ресурсної стійкості аграрного виробництва.

Порівняння вітчизняних і закордонних досліджень показує, що проблематика економічної безпеки аграрного підприємництва має міждисциплінарний характер і поєднує економічні, управлінські, інституційні, фінансові, екологічні, технологічні та соціальні аспекти.

Водночас український контекст істотно відрізняється від загальносвітового через безпосередній вплив війни, масштабні руйнування аграрної інфраструктури, мінування земель, втрату трудових ресурсів, обмеження експорту та зростання ризиків фізичної безпеки ведення господарської діяльності. Це зумовлює потребу в адаптації загальновизнаних міжнародних підходів до специфічних умов функціонування аграрного підприємництва України.

Висновки. Попри значну кількість наукових праць, проблема економічної безпеки аграрного підприємництва залишається недостатньо вирішеною в частині формування цілісної системи оцінювання, прогнозування та управління загрозами з урахуванням воєнних, післявоєнних, кліматичних, фінансових і цифрових викликів. Аналіз показує, що дослідження часто зосереджуються на окремих складових безпеки – фінансовій, ресурсній, екологічній, інституційній або ризиковій, тоді як сучасні умови потребують інтегрованого підходу, який дозволяє оцінювати не лише поточний стан підприємства, а й його здатність до адаптації, відновлення та довгострокового розвитку.

Список використаних джерел

1. Охріменко І. В. Забезпечення економічної безпеки агробізнесу в умовах збройної агресії. *Український економічний часопис*. 2024. Вип. 4. С. 35–39.
2. Богдан С. Економічна безпека агробізнесу в умовах зеленого курсу та цифрової трансформації. *Цифрова економіка та економічна безпека*. 2024. № 1(10). С. 129–136
3. Xu M., Shi L., Zhao J., Zhang Y., Lei T., Shen Y. Achieving agricultural sustainability: analyzing the impact of digital financial inclusion on agricultural green

total factor productivity. *Frontiers in Sustainable Food Systems*. 2025. Vol. 8. Article 1515207

4. Tselempi S., Frantzis M., Sergaki P. Assessing Economic and Social Security in Agricultural Cooperatives: Two Case Studies from Cooperatives in Northern and Southern Greece. *Proceedings*. 2024. Vol. 94, No. 1. Article 24.

Марія Тивочнук, бакалавр
МЕГУ, керівник: **Костянтин Артюшок**,
д.е.н., доцент
професор кафедри економіки та фінансів
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний університет імені академіка
Степана Дем'янука», м. Рівне, Україна

СТАРТАП-КУЛЬТУРА В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Актуальність дослідження. Повномасштабне вторгнення Росії в Україну стало серйозним випробуванням для вітчизняного підприємницького середовища. Водночас саме в кризових умовах особливо гостро постає питання розвитку стартап-екосистеми як рушія економічного відновлення та джерела інновацій. Стартап-культура формує середовище, де молодь, підприємці та інвестори об'єднуються навколо нових ідей і бізнес-моделей, здатних змінити економічний ландшафт країни.

Стартап — це молода компанія, що будується навколо інноваційної ідеї з метою швидкого масштабування на ринку. На відміну від традиційного малого бізнесу, стартап орієнтований на пошук відтворюваної та масштабованої бізнес-моделі, часто із залученням венчурного капіталу. Стартап-культура — це ширше явище: це цінності, звички та підходи до роботи, характерні для інноваційного підприємництва: готовність до ризику, культура експерименту, швидке навчання на помилках і орієнтація на результат [1].

До початку повномасштабної війни Україна входила до топ-5 країн Центральної та Східної Європи за кількістю технологічних стартапів. Такі компанії, як Grammarly, GitLab, Reface, Preply, Ajax Systems, здобули міжнародне визнання та залучили сотні мільйонів доларів інвестицій. Київ сформувався як один із провідних технологічних хабів регіону, а розвинена ІТ-спільнота стала основою для стартап-руху [2].

Після 24 лютого 2022 року стартап-екосистема зіткнулася з цілою низкою викликів. По-перше, значна частина команд евакуювалася за кордон, що спричинило відтік талантів. По-друге, інвестиційна активність різко знизилася через зростання ризиків. По-третє, руйнування інфраструктури та перебої з електропостачанням ускладнили операційну діяльність. Нарешті, психологічний тиск і невизначеність негативно вплинули на підприємницьку активність загалом.